

Ο αντίκτυπος των αποφάσεων της Εβδομης Οικουμενικής Συνόδου στη Δύση (Παντελεήμων Λεβάκος, υπ. Δρ., Τμήματος Θεολογίας, ΕΚΠΑ)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο δεύτερος μήνας του εκκλησιαστικού ενιαυτού συνδέεται με τον εορτασμό της Έβδομης Οικουμενικής Συνόδου. Μιας συνόδου η οποία συνδέθηκε με μια από τις βιαιότερες παρεμβάσεις της Πολιτείας στα εσωτερικά ζητήματα της Εκκλησίας. Η Εικονομαχική έριδα απετέλεσε την τελευταία χριστολογική έριδα και απείλησε όχι μόνο την δογματική αλλά και την εδαφική συνοχή της αυτοκρατορίας, τόσο στην Ανατολή όσο και στην Δύση. Η Σύνοδος συνεκλήθη το 787 στην Νίκαια της Βιθυνίας με σκοπό να θέσει ένα τέρμα στην έριδα μέσα από την δογματική κατοχύρωση της τιμής των ιερών εικόνων. Ταυτόχρονα, στη Δύση, οι Βυζαντινοί αντιμετώπιζαν την διαρκή διπλωματική και στρατιωτική επεκτατικότητα των Φράγκων. Η επεκτατικότητα των τελευταίων,

εκφράστηκε μέσα από την απόπειρα παρέμβασης των φραγκικών πολιτικών δυνάμεων στα εσωτερικά ζητήματα της Εκκλησίας της Ρώμης, χρησιμοποιώντας ως «μοχλό πίεσης» τους εκάστοτε διαξιφισμούς του πάπα Ρώμης με τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως για τα πρωτεία του χριστιανικού κόσμου. Στις παρακάτω γραμμές, θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε όχι τόσο το δογματικό κομμάτι της Εβδόμης Οικουμενικής Συνόδου, αλλά τον αντίκτυπο των αποφάσεών της στην Δύση και την αντίδραση του βασιλιά των Φράγκων Καρόλου Α΄ του Μεγάλου (Καρλομάγνου) (771-814) [1] απέναντι στην Σύνοδο αυτή.

Η Εικονομαχία ήταν καρπός της αναθεωρητικής πολιτικής του Λέοντα Γ΄ Ισαύρου (717-741) [2], ο οποίος επανέφερε την πολιτική σταθερότητα στο κράτος [3]. Ο Λέοντας, σε πρώτη φάση αποφάσισε να πραγματοποιήσει μια ευρύτερη εκκλησιαστική μεταρρύθμιση με σκοπό να περιορίσει τις ακραίες λατρευτικές εκδηλώσεις του πληρώματος της Εκκλησίας, π.χ. την χρήση των εικόνων ως αναδόχων, την ανάμιξη των χρωμάτων των εικόνων και των λειψάνων των αγίων ώστε να ενισχυθεί η δύναμη της Θείας Ευχαριστίας κ.α [4]. Απότοκο της υπερβολικής λατρείας ήταν η αποφυγή της στράτευσης από τον πληθυσμό,

γεγονός το οποίο αποτυπώθηκε στην εντυπωσιακή αύξηση του μοναχισμού εντός των τειχών της «Νέας Ρώμης». Επιθυμώντας (ο Λέων) να περιορίσει τις ακραίες εκδηλώσεις λατρείας, αποφάσισε να απομακρύνει τους πιστούς από τις εικόνες και όχι να επιβάλλει μια γενική απαγόρευση της τιμής των ιερών εικόνων. Ως πρώτη ενέργεια θεωρείται η καταστροφή της θαυματουργής εικόνας του Ιησού Χριστού του «αντιφωνητού» στη συνοικία των Χαλκοπρατείων, γεγονός το οποίο προκάλεσε την οργισμένη αντίδραση του όχλου [5].

Η πορεία προς την επίλυση του δογματικού ζητήματος της Εικονομαχίας έφερε στην επιφάνεια την αναθέρμανση της διαμάχης μεταξύ δύο κορυφαίων προκαθημένων. Ο επίσκοπος Ρώμης Αδριανός Α΄ (772-795) [6], σε συνεργασία με τον φραγκικό πολιτικό παράγοντα και εκμεταλλευόμενος την εικονομαχική έριδα προέβη σε διπλωματικούς ελιγμούς που είχαν αντίκτυπο στις σχέσεις των δύο Εκκλησιών. Ο Ρωμαίος ποντίφικας με εκκλησιαστικούς τακτικισμούς, για δεύτερη φορά, έκανε κινήσεις υπονόμησης του κύρους του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Μήλον της έριδος η Οικουμενικότητα του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Η αιτία δόθηκε όταν ο Ταράσιος (784-806) [7] εξελέγη στον πατριαρχικό θρόνο. Ο νέος Πατριάρχης, ως όφειλε, έστειλε στις άλλες Εκκλησίες τα συνοδικά γράμματα που αφορούσαν την εκλογή του. Ο πάπας Ρώμης Αδριανός Α΄, στην απάντηση στο γράμμα αυτό, αμφισβήτησε ευθέως τον τίτλο «Οικουμενικός πατριάρχης» και παράλληλα υπαινίχθηκε την ίδρυση μιας παπικής ηγεμονίας στη Ρώμη, γνωστοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τη σύνδεση του παπικού θρόνου με τον βασιλέα των Φράγκων [8]. Το περιστατικό αυτό ήταν η δεύτερη απόπειρα υπονόμησης. Η πρώτη προσπάθεια υπονόμησης σημειώθηκε από τον κοινό άγιο δυτικής και ανατολικής χριστιανοσύνης, τον πάπα Γρηγόριο Α΄ (590-604) τον επονομαζόμενο «Διάλογο» [9]. Ο τελευταίος έκανε φανερές τις προθέσεις υπονόμησης του τίτλου «Οικουμενικός» στο συνοδικό γράμμα με αφορμή την άνοδό του στον Θρόνο της Ρώμης το 590. Στο κείμενο της επιστολής έθεσε το θέμα επί τάπητος, υπονομεύοντας τον τίτλο «Οικουμενικός» ως απόρροια της διεκδίκησης των πρωτίων τιμών [10].

Η πολυεπίπεδη διπλωματική δράση του Καρλομάγνου (771-814), τόσο σε εκκλησιαστικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, είχε ως σκοπό να πλήξει την αυτοκρατορία του Βυζαντίου και να θέσει σε «ομηρία» την εκκλησία της Κωνσταντινούπολης. Ο φραγκικός παράγοντας εκείνη την περίοδο, θεωρούσε ότι η πολιτική προστασία που παρείχε στον παπικό θρόνο του εκχωρούσε τη δικαιοδοσία επέμβασης στα εκκλησιαστικά ζητήματα της Ρώμης [11]. Για να εδραιώσει το δικαίωμα αυτό, αμφισβήτησε τις αποφάσεις της Εβδόμης Οικουμενικής Συνόδου της Νίκαιας λόγω του ότι ο ίδιος δεν είχε καμία συμμετοχή σε αυτήν. Προς την κατεύθυνση αυτή συνεκάλεσε σύνοδο στην Φρανκφούρτη το 794 με σκοπό οι Φράγκοι θεολόγοι, χρησιμοποιώντας τις «Καρολίγγειες βίβλους», να ανασκευάσουν τις αποφάσεις της Εβδόμης Οικουμενικής συνόδου. Μπροστά στο εγχείρημα αυτό ο πάπας Αδριανός Α΄ δεν μπόρεσε να αντιδράσει με αποτέλεσμα να εισαγάγει τη φράση «βασιλεύοντος του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού» αντί του βυζαντινού αυτοκράτορα [12].

Ο πάπας Αδριανός Α΄, μετά την σύνοδο της Φρανκφούρτης, ακολούθησε τη δική του «πολιτική» γραμμή απέναντι τόσο στους χριστιανούς της Ανατολής όσο και στους Φράγκους ηγεμόνες. Χαρακτηριστικό είναι το περιστατικό το οποίο υποδηλώνει διάθεση διαφύλαξης του κύρους της Εκκλησίας του Ρωμαιοκαθολικού ποντίφικα καθώς, όταν οι παπικοί απεσταλμένοι κόμισαν σε αυτόν το λατινικό

αντίγραφο των αποφάσεων της Συνόδου, εκείνος απαγόρευσε την αποστολή αντιγράφου των αποφάσεων στον Καρλομάγνο παρά την επίσημη απαίτηση των Φράγκων για την χορήγηση του εγγράφου. Τελικά ο Θεοδούλφος επίσκοπος Ορλεάνης (789-821) εκπόνησε τη μετάφραση για λογαριασμό του Καρλομάγνου [13].

Ως τελευταίο απότοκο της λήξης της πρώτης φάσης της Εικονομαχικής έριδας ήταν η απαρχή της θεολογικής διαμάχης για την προσθήκη στο Σύμβολο της Πίστεως του όρου «filioque». Ο πάπας Λέων Γ΄ (795-812) [14], είκοσι χρόνια μετά την Έβδομη Οικουμενική Σύνοδο, κλήθηκε να αντιμετωπίσει το ζήτημα της ανερχόμενης, από τους Φραγκικούς θεολογικούς κύκλους (809-810), θεωρίας του filioque και τις αντιδράσεις της ρωμαϊκής - ελληνικής αριστοκρατίας της Αιώνιας Πόλης, η οποία διαφωνούσε με την απόπειρα καθιέρωσης του filioque στα εκκλησιαστικά πράγματα της κοινότητας της Ρώμης. Το ενδιαφέρον είναι ότι για πρώτη φορά επιχειρείται από τους φραγκικούς-γοτθικούς κύκλους, το filioque να εισαχθεί στη λειτουργική ζωή της Ρωμαϊκής Εκκλησίας [15]. Ουσιαστικά, παρακολουθούμε έναν ανταγωνισμό όχι μόνο εκκλησιαστικής αλλά και πολιτικής-πολιτιστικής ισχύος μεταξύ των φράγκων θεολόγων (ως εμπροσθοφυλακή του Καρλομάγνου) και των ρωμαϊκής - ελληνικής χριστιανικής κληρονομιάς αριστοκρατών και θεολόγων. Αποτέλεσμα των παρασκηνιακών ζυμώσεων ήταν η απαγόρευση εκ μέρους του πάπα Ρώμης Λέοντα Γ΄ της εκφώνησης του filioque από τους Φράγκους επισκόπους κατά τη τέλεση της Θείας Λειτουργίας [16].

Παραπομπές:

- 1. Περί του Καρόλου του Μεγάλου βλ. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, σ. 413.**
- 2. Περί του Λέοντα Γ΄ Ισαύρου βλ. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, σ. 1209· *Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit*, τ. 2, σ. 662-668.**
- 3. Μόσχος, *Συνοπτική Ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας*, τ. Α΄, σ. 202.**
- 4. Κουκουσάς, *Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικής Ιστορίας*, σ. 692.**
- 5. Φειδάς, *Εκκλ. Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 774.**
- 6. Περί του πάπα Ρώμης Αδριανού Α΄ βλ. Davis, *The Lives of the Eighth - Century Popes*, σ. 106-169.**
- 7. Περί του πατριάρχου Ταρασίου βλ. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, σ. 2011.**
- 8. Φειδάς, *Εκκλ. Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 789.**
- 9. Περί του πάπα Γρηγορίου Α΄ του Μεγάλου βλ. Davis, *The Book of Pontificis -Liber Pontificalis*, σ. 60· Kelly, *Popes*, σ. 65· Demacopoulos,**

Gregory the Great, 2015.

10. P. A. B. Llewellyn, “The Roman Church in the Seventh Century: The legacy of Gregory the Great”, *Journal of Ecclesiastical History* 25 (1974), 363-380.

11. McCormick, “Western Approaches (700-900)” στο *History of the Byzantine Empire*, σ. 409-410.

12. Φειδάς, *Εκκλ. Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 792.

13. Μόσχος, *Συνοπτική Ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας*, τ. Α΄, σ. 228-229.

14. Περί του πάπα Λέοντα Γ΄ βλ. Davis, *The Lives of the Eighth - Century Popes*, σ. 170-226.

15. Davis, *The Lives of the Eighth - Century Popes*, σ. 170.

16. Kolbaba, “Latin and Greek Christians”, στο *Cambridge History of Christianity*, τ. 3, σ. 219.